

Puolustusministeriö
kirjaamo@defmin.fi

Viite: lausuntopyyntö FI.PLM.2015-218; 909/40.02.00/2013, 9.2.2015

Tietoliikennetiedustelu ja lähdesuoja

Viestinnän Keskusliitto kiittää puolustusministeriötä tiedonhankintalakyöryhmän mietintöä koskevasta lausuntopyynnöstä ja toteaa näkemyksensä siinä esitetyistä kehittämissuhteista ja johtopäätöksistä (luvut 6 ja 7) seuraavaa:

1. Mietinnössä on yleisellä tasolla otettu asianmukaisesti esiin tarve tasapainottaa tiedustelutoiminnan tarpeet perus- ja ihmisoikeuksien suojan kanssa. Yksityiselämän suojan osalta mietinnössä on myös analysoitu varsin perusteellisesti perusoikeussuojan vaatimuksia. Tasapainottamisen toteutus säännösten osalta jää mietinnössä kuitenkin myöhemmän lainvalmistelun varaan.
2. Toisin kuin yksityiselämän suojan osalta (EIS 8 artikla, perustuslain 10 §), mietintö ei sisällä tarkastelua sananvapauteen (EIS 10 artikla, perustuslain 12 §) sisältyvän tiedotusvälineiden lähdesuojan osalta. Tämä on jatkovalmistelussa välttämätöntä, sillä lähdesuojan on Suomea sitovan Euroopan ihmisoikeussopimuksen tulkinnassa katsottu sisältyvän nimenomaan 10 artiklan sananvapaussäännöksen soveltamisalaan.

Lähdesuojassa ei ole kysymys yksityisyyteen kohdistuvasta valvonnasta, vaan mahdollisuudesta osallistua ja tuoda tietoa julkiseen keskusteluun. Lähdesuoja on lähtökohtaisesti julkaisu- tai ohjelmatoiminnan harjoittajan ja tämän palveluksessa toimivan oikeus olla ilmaisematta tietolähdettään. Tässä suppeassa merkityksessä lähdesuoja ei ole relevantti tietoliikennetiedustelun sääntelyn kannalta. Sananvapaussuoja ulottuu kuitenkin myös valtion velvollisuuteen pidättäytyä lähdesuojan käytännössä tehottomaksi tekevästä sääntelystä, jota tiedotusvälineiden tietolähteisiin kohdistuva verkkovalvonta ilmiselvästi merkitsisi.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on todennut 10 artiklan loukkaukseksi esimerkiksi journalistien koteihin ja työpisteisiin kohdistuvat, näiden tietolähteiden selvittämiseksi toimitetut etsinnät (ks. ratkaisut Roemen & Schmit v. Luxemburg, 51772/99; Ernst et al. v. Belgia, 33400/96; Tillack v. Belgia, 20477/05). Tuomioistuin on pitänyt viranomaisen omatoimista pääsyä toimittajan hallussa oleviin tietoihin jopa raskaampana sananvapauden rajoittamisena kuin toimittajalle annettua määräystä paljastaa tietolähteensä (Roemen & Schmit, kohta 57).

Journalistin käyttämiin verkkoyhteyksiin kohdistuva tiedustelu vastaisi tämän hetken työskentelytavoissa sitä, mitä journalistin työpisteen papereihin, tietokoneelle ja tallenteisiin kohdistuva etsintä olisi aikaisemmassa teknisessä ympäristössä tarkoittanut.

3. Minimissään tietoliikennetiedustelua koskevaan sääntelyyn tarvitaan tietoyhteiskunta-kaaren 151 §:n 1 momentin kaltainen säännös, jossa valvonnan kohdistaminen tiedotusvälineiden palveluksessa oleviin kielletään:

Tietoyhteiskuntakaari, 151.1 §:

Automaattista hakua ei saa kohdistaa eikä välitystietoja saa hakea esille eikä ottaa manuaalisesti käsiteltäviksi oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 24 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettujen tietojen selville saamiseksi.

Jatkovalmistelussa on kuitenkin huolellisesti punnittava, riittääkö tämä rajausta turvaamaan lähdesuojan perustuslain 12 §:n ja ihmisoikeussopimuksen 10 artiklan edellyttämällä tavalla, ottaen huomioon käytännön toimintamahdollisuuksien ero tietoyhteiskuntakaareissa tarkoitettujen verkkoyhteyden yksityisen yhteisötilaajan ja valvontaa suorittavan viranomaisen välillä. Säännön rikkominen on myös asianmukaisesti sanktioitava sekä huolehdittava siitä, ettei lähdesuojaa loukaten hankittuja todisteita voida käyttää tuomioistuinprosessissa.

4. Lähdesuojan merkitys sananvapaudelle riippuu paitsi lähdesuojaa turvaavan sääntelyn sisällöstä, myös siitä, kuinka vahvaksi lähdesuoja käytännössä mielletään. Olennaista on tietoa julkiseen keskusteluun välittävän henkilön luottamus lähdesuojan pitävyyteen. On myös huomattava, että journalistien tietolähteillä ei useinkaan ole yhtä hyviä edellytyksiä suojautua verkkovalvontaa vastaan kuin niillä tahoilla, joihin tietoliikennetiedustelu mietinnössä on ensisijaisesti suunniteltu kohdennettavaksi.

Viestinnän Keskusliitto ry

Valtteri Niiranen
toimitusjohtaja

Viestinnän Keskusliitto edustaa aikakauslehtien, sanomalehtien ja kirjojen kustantajia, painoalan yrityksiä sekä televisiotoimijoita. Työskentelemme kilpailukykyisen, yhteiskuntaa vahvistavan suomalaisen media-alan puolesta. Vaikutamme lainsäädännön ja työehtojen kehittämiseen aktiivisella edunvalvontatyöllä. Toimintaamme ohjaavia arvoja ovat jäsenyytyväisyys, asiantuntemus ja yhteistyö. Viestinnän Keskusliiton jäseniä ovat Aikakauslehtien Liitto, Graafinen Teollisuus, Sanomalehtien Liitto, Suomen Kustannusyhdistys sekä televisioalan yritykset MTV Oy ja Sanoma Media Finland Oy.

Lisätietoja lausuntoon liittyen antavat tarvittaessa:

Valtteri Niiranen
toimitusjohtaja
valtteri.niiranen@vkl.fi
puhelin 09 2287 7217
matkapuhelin 0400 245 008

Mikko Hoikka
lakimies
mikko.hoikka@vkl.fi
puhelin 09 2287 7229
matkapuhelin 040 186 3503